

## ประเมินผลการใช้หลักสูตรการให้การปรึกษา

### เพื่อฟื้นฟูอำนาจและศักยภาพตามแนวสตรีนิยม

## Evaluation of using empowering feminist counseling curriculum

บทความวิจัย

วารสารพยาบาลศาสตร์และสุขภาพ

Journal of Nursing Science & Health

ปีที่ 38 ฉบับที่ 3 (กรกฎาคม-กันยายน) 2558

Volume 38 No.3 (July-September) 2015

สมพร รุ่งเรืองกลกิจ RN, Ph.D.\* ระพีพร สุภาพัญญกุล RN, MNS.\* นิลุบล รุจิประเสริฐ RN, Ph.D\*

อวยพร เชื้อนแก้ว M.Ed.\*\* วราภรณ์ เข้มสนธิ Ph.D\*\*\* อธิมา เกิดกล้า, RN,\*\*\*\*

Somporn Rungreangkulkij RN, Ph.D\* Rapeeporn Supapunyakul RN, MNS.\* Nilubol Rujirapraser RN, Ph.D.\*

Ouyporn Khuankaew M.Ed.\*\* Varaporn Chamsanit Ph.D.\*\*\* Ashima Kerdkla MSW.\*\*\*\*

### บทคัดย่อ

การวิจัยเชิงพรรณานี้มีวัตถุประสงค์เพื่อประเมินผลการใช้หลักสูตรการให้การปรึกษาเพื่อฟื้นฟูอำนาจและศักยภาพตามแนวสตรีนิยม ผู้ให้ข้อมูลเป็นบุคลากรที่รับผิดชอบศูนย์พึ่งได้ จำนวน 24 คน ที่ผ่านการอบรมโดยใช้หลักสูตรที่พัฒนาขึ้น หลักสูตรที่พัฒนามีระยะเวลาอบรม 5 วัน ใช้รูปแบบการฝึกอบรมแบบการเรียนรู้ผ่านประสบการณ์ ประเมินผลการใช้หลักสูตรโดยการใช้แบบสอบถามที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้นและสนทนากลุ่มเพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงลึกเกี่ยวกับความคิดเห็นของผู้เข้ารับการอบรมต่อหลักสูตรฯ แบ่งการประเมินผลออกเป็น 3 ระยะคือ หลังสิ้นสุดการอบรมวันที่ 2 เดือน และ 4 เดือน วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติพรรณนา ความถี่และร้อยละ ข้อมูลเชิงคุณภาพใช้การวิเคราะห์เชิงเนื้อหา ผลการศึกษาพบว่าหลังสิ้นสุดการอบรมเกือบร้อยละ 90 ถึง 100 ของผู้เข้ารับการอบรมมีความเห็นว่าหลักสูตรที่เข้ารับการอบรมรูปแบบนี้ช่วยให้เข้าใจในเนื้อหาได้ดี กระบวนการสามารถถ่ายทอดความรู้ และความรู้ที่ได้รับมีประโยชน์ในการนำไปใช้ในระดับมาก ผู้เข้ารับการอบรมทุกคน มีความพึงพอใจในภาพรวมต่อการอบรมในระดับมาก เมื่อติดตามประเมินผลในระยะ 2 เดือนและ 4 เดือนหลังการอบรมพบว่า ผู้เข้ารับการอบรม สามารถนำความรู้ไปใช้ในชีวิตประจำวันกับตัวเอง ครอบครัวและที่ทำงานได้

**คำสำคัญ:** การปรึกษา ฟื้นฟูอำนาจ สตรีนิยม การเรียนรู้ผ่านประสบการณ์

### Abstract

This descriptive study aims to evaluate using a feminist empowering counseling curriculum. 24 health service providers working at One Stop Service Crisis Centers were trained based on the developed curriculum for the study. The curriculum was five days in length employing experiential learning as a training strategy. An Evaluation Questionnaire was developed to evaluate participants' perceptions regarding the curriculum. Focus groups were conducted to explore participants' opinions in more detail. The curriculum was evaluated three times including post training, at two month follow up and four month follow up. Data analysis was conducted by frequency, percentage and content analysis. To the highest level, results showed

\*Centre for Research and Training on Gender and Women's Health, Faculty of Nursing Khon Kaen University

\*\*International Women's Partnership for Peace and Justice

\*\*\*Women Well-being Program, Thai Health Promotion Foundation

\*\*\*\*Bureau of Health Administration, Ministry of Public Health

that post training, 90 to 100 percent of the participants viewed that they understood the content, were content with the abilities of the facilitators and appreciated the usefulness of the content. Also at the maximum level, all participants were satisfied with the training workshop. At the two month and four month follow ups 90 to 100 percent of the participants stated that they could use the knowledge that they'd gained from training in their daily lives, with their families and at work.

**keywords:** counseling, empower, feminist, experiential learning.

## ความนำ

ในปี พ.ศ. 2543 คณะรัฐมนตรี มีมติให้โรงพยาบาลสังกัดรัฐบาลจัดตั้งศูนย์บริการช่วยเหลือเด็กและสตรีในภาวะวิกฤตจากความรุนแรง (One Stop Service Crisis Center: OSCC) เพื่อป้องกัน เฝ้าระวัง ปัญหาเด็กและสตรีที่ถูกกระทำรุนแรง พัฒนาระบบ บริการช่วยเหลือเด็กและสตรีที่ถูกกระทำรุนแรงให้มี คุณภาพครอบคลุมทั่วประเทศ และเยียวยาฟื้นฟูเด็ก และสตรีที่ถูกกระทำรุนแรงรวมถึงผู้ที่ได้รับผลกระทบ และครอบครัว โดยใช้ชื่อว่า “ศูนย์พึ่งได้” ศูนย์พึ่งได้ นี้ให้บริการดูแลผู้ถูกกระทำรุนแรงทั้งทางร่างกาย จิตใจ และทางเพศ อย่างครบวงจรในจุดเดียว บริการฟรีตลอด 24 ชั่วโมง ครอบคลุมทั้งการรักษาพยาบาล ประสาน หน่วยงานช่วยเหลือด้านกฎหมาย และสวัสดิการสังคมอื่นๆ มีทีมแพทย์ พยาบาล นักจิตวิทยา และนัก สังคมสงเคราะห์ ทำงานแบบทีมสหวิชาชีพ<sup>1</sup>

ข้อมูลสถิติจำนวนผู้มารับบริการในศูนย์พึ่งได้ของโรงพยาบาลในสังกัดกระทรวงสาธารณสุข ที่สำนักบริหารการสาธารณสุข สำนักงานปลัดกระทรวง สาธารณสุข ตั้งแต่ปีพ.ศ. 2554-2556 ในปี พ.ศ. 2554 พบว่า มีจำนวนผู้มารับบริการ 22,565 ; 20,695 และ 31,886 คน คิดเป็นเฉลี่ยต่อวัน 62, 57, และ 87 คน/ ตามลำดับ<sup>2</sup> อย่างไรก็ตาม การดำเนินงานของศูนย์ พึ่งได้ประจำโรงพยาบาลต่าง ๆ ยังมีช่องว่างสำคัญใน เรื่องการเสริมสร้างศักยภาพและเตรียมความพร้อม ของเจ้าหน้าที่ผู้ให้บริการของศูนย์พึ่งได้ ทั้งในระดับโรง พยาบาลศูนย์ โรงพยาบาลทั่วไป โรงพยาบาลชุมชน และโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลทั่วประเทศ

จำนวน 10,612 แห่งให้มีทัศนคติ ความรู้ ความเข้าใจ ในสาเหตุและความซับซ้อนของปัญหาความรุนแรงต่อ เด็กและสตรี และปัญหาการตั้งครกไม่พร้อม และโดย เฉพาะอย่างยิ่งทักษะการให้คำปรึกษาและบริการที่ช่วย ฟื้นฟูศักยภาพและความเข้มแข็งของผู้ประสบปัญหา ให้สามารถจัดการปัญหาของตนเองได้

นักสตรีนิยมมีความเชื่อว่าปัญหาความรุนแรง ที่เกิดขึ้นในผู้หญิงเกิดจากวัฒนธรรมโครงสร้างสังคม แบบชายเป็นใหญ่ (patriarchy) ที่ผู้ชายมีอำนาจเหนือ กว่าผู้หญิง ผู้ชายใช้อำนาจในทางที่ไม่ถูกต้องมาควบคุม ผู้หญิงทั้งร่างกาย จิตใจตลอดจนพื้นที่ทางสังคม<sup>3-4</sup> ใน ความคิดความเชื่อของวัฒนธรรมไทย ผู้ชายจะเป็นผู้ หาเลี้ยงผู้หญิง ทำให้ผู้หญิงถูกกำหนดให้ทำหน้าที่เป็น ผู้สนับสนุนในครัวเรือน เป็นผู้ดูแลสมาชิกในครอบครัว ผู้ชายจึงมีอำนาจเหนือกว่าผู้หญิง<sup>5</sup> การให้การปรึกษา แนวสตรีนิยมได้รับการพัฒนาขึ้นเพื่อตอบสนองความ ต้องการและปัญหาของผู้หญิง มีเป้าหมายเพื่อสนับสนุน ผู้หญิงตั้งคำถามเพื่อสร้างการตระหนักรู้ (consciousness raising) ต่อการดำรงบทบาทตามบรรทัดฐานทางสังคม ของผู้หญิง ปรับเปลี่ยนวิธีคิดมุมมองต่อสาเหตุของการ เกิดปัญหาความทุกข์ใจของผู้หญิงว่าไม่ได้เกิดจาก ภายในจิตใจ แต่เกิดจากโครงสร้างทางสังคมที่เอื้อให้ ผู้ชายมีอำนาจเหนือกว่า ดังนั้น หลักการให้การปรึกษา แนวสตรีนิยม มีความเชื่อว่า 1) ปัญหาความรุนแรงที่ เกิดขึ้นกับผู้หญิงไม่ใช่ปัญหาระดับบุคคลแต่เป็นปัญหา ที่ได้รับผลจากนโยบายและโครงสร้างทางสังคมที่ไม่มีความเท่าเทียม 2) ความสัมพันธ์ระหว่างผู้ให้การ ปรึกษากับผู้รับการปรึกษายู่บนพื้นฐานความสัมพันธ์

ในระดับรากที่มีอำนาจเท่าเทียมกัน 3) เคารพประสบการณ์ของผู้หญิงเนื่องจากเสียงของผู้หญิงมักจะไม่ได้รับการตอบสนอง 4) ให้ความสำคัญต่อการเปลี่ยนแปลงทางสังคม และ 5) เน้นที่การฟื้นฟูพลังอำนาจผู้หญิง<sup>3-4</sup> กระบวนการฟื้นฟูพลังอำนาจผู้หญิงคือการรับฟังให้กำลังใจ สนับสนุนผู้หญิงว่าผู้หญิงมีสิทธิ เสรีภาพที่จะคิด รู้สึก มีความต้องการของตัวเอง และมีศักยภาพที่จะเลือกตัดสินใจเพื่อชีวิตของตัวเอง<sup>3</sup>

ทีมวิจัยซึ่งประกอบด้วย สำนักบริหารการสาธารณสุขสำนักงานปลัดกระทรวงสาธารณสุข ศูนย์ผู้หญิงเพื่อสันติภาพและความยุติธรรม และศูนย์วิจัยและฝึกอบรมด้านเพศภาวะและสุขภาพสตรี มหาวิทยาลัยขอนแก่น ด้วยการสนับสนุนงบประมาณจาก แผนงานสุขภาวะผู้หญิงและความเป็นธรรมทางเพศ สำนักงานกองทุนสร้างเสริมสุขภาพ จึงได้ร่วมมือกันพัฒนาหลักสูตรการให้การปรึกษาเพื่อฟื้นฟูอำนาจและศักยภาพของผู้หญิง เพื่อใช้ในการอบรมเจ้าหน้าที่สาธารณสุขที่รับผิดชอบงานให้การปรึกษาของศูนย์ฟังได้ กระทรวงสาธารณสุข

หลักสูตรการให้การปรึกษาเพื่อฟื้นฟูอำนาจและศักยภาพตามแนวสตรีนิยม ที่ทีมวิจัยสร้างขึ้น

ใช้เวลาอบรม 5 วัน วัตถุประสงค์ของหลักสูตรเพื่อให้ผู้เข้ารับการอบรม 1) มีความรู้ ความเข้าใจในประเด็น 1.1) ความเป็นเพศ ระบบเพศวิถีของสังคมไทย และผลของความเป็นเพศ ระบบเพศต่อชีวิตของตนเองและคนในสังคม 1.2) โครงสร้างของสถาบันทางสังคมต่าง ๆ ที่สร้างและดำรงไว้ซึ่งความรุนแรงทางเพศ 1.3) กระบวนการให้การปรึกษาเพื่อการเสริมสร้างศักยภาพและฟื้นฟูอำนาจสตรี และ 2) มีทักษะดังต่อไปนี้ 2.1) การให้การปรึกษาเพื่อการเสริมสร้างศักยภาพและฟื้นฟูอำนาจสตรี และ 2.2) การดูแลตนเอง

เนื้อหาของหลักสูตรฯ ประกอบด้วยแนวคิดหลักสามองค์ประกอบ เรียกว่าสามเหลี่ยมการเรียนรู้ คือ การรู้สังคม รู้ตนเอง และ รู้ตัวรูปแบบการอบรมใช้การเรียนรู้ผ่านประสบการณ์ เนื้อหาและกิจกรรมในการอบรม มีรายละเอียด ดังตารางที่ 1 สำหรับ กระบวนการที่ทำหน้าที่จัดการอบรมเป็นบุคลากรที่รับผิดชอบศูนย์ฟังได้ ผ่านการอบรมหลักสูตรการให้การปรึกษาเพื่อฟื้นฟูอำนาจและศักยภาพตามแนวสตรีนิยมและผ่านการอบรมการพัฒนากระบวนการปรึกษาเพื่อฟื้นฟูอำนาจและศักยภาพแนวสตรีนิยม จำนวน 5 คน

ตารางที่ 1 แสดง เนื้อหา วิธีการอบรม และวัตถุประสงค์ของหลักสูตรฯ

| ประเด็น | รายละเอียด                                                                                                                                                                                                | วัตถุประสงค์                                                                                                                                                                                                                                         |
|---------|-----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| เนื้อหา | ประกอบด้วยการเรียนรู้เรื่องอำนาจ และวัฒนธรรมแบบชายเป็นใหญ่ ระบบเพศภาวะและเพศวิถี ความรุนแรงเชิงโครงสร้าง อัตลักษณ์ กระแสหลัก และ ชายขอบ และกระบวนการและทักษะการให้การปรึกษาเพื่อฟื้นฟูอำนาจและศักยภาพสตรี | มีความเข้าใจระบบ และวัฒนธรรมต่างๆ ในสังคม ที่เป็นตัวกำหนดความคิด ความเชื่อ นำไปสู่การแสดงออกทางพฤติกรรมของคน ปัญหาความรุนแรงที่เกิดกับผู้หญิง แต่เกิดจากปัญหาในระดับโครงสร้าง มีความรู้ความเข้าใจกระบวนการให้การปรึกษาเพื่อฟื้นฟูอำนาจและศักยภาพสตรี |

ตารางที่ 1 แสดง เนื้อหา วิธีการอบรม และวัตถุประสงค์ของหลักสูตรฯ (ต่อ)

| ประเด็น           | รายละเอียด                                                                                                                                                                                                                                      | วัตถุประสงค์                                                                                                                                                                                             |
|-------------------|-------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| วิธีการอบรม       | การเรียนรู้ผ่านประสบการณ์ โดยให้ผู้เข้ารับการอบรมทำกิจกรรมต่าง ๆ ดูภาพยนตร์สะท้อนคิด แลกเปลี่ยนประสบการณ์ที่เกิดขึ้นหลังการทำกิจกรรมหรือ ดูภาพยนตร์และฝึกทักษะการให้การปรึกษา ทุกทักษะย่อย โดยจับคู่กับเพื่อนที่เข้าอบรมใช้โจทย์ที่เกิดขึ้นจริง | แนวคิดการเรียนรู้ผ่านประสบการณ์เชื่อว่า หากผู้เรียนลงมือทำผ่านประสบการณ์จริงผ่านความรู้สึก จะทำให้เกิดความรู้ความเข้าใจ และ ตระหนักในเนื้อหาที่เรียนมากกว่าการเรียนรู้ผ่านการฟังการบรรยาย                |
| การพัฒนาจิตวิญญาณ | ฝึกโยคะทุกเช้า และ ในระหว่างการอบรม ผู้เข้ารับการอบรมจะได้ฝึกการอยู่กับลมหายใจ ก่อนการเริ่มต้นเรียนและหลังสิ้นสุดการเรียนในแต่ละวัน ฝึกการผ่อนคลายกล้ามเนื้อ หลังพักรับประทานอาหารกลางวันทุกวัน                                                 | การฝึกสติ ที่จะนำไปสู่การพัฒนาปัญญา ซึ่งจะช่วยให้ผู้เข้ารับการอบรมอยู่กับปัจจุบันได้มากขึ้น และสามารถฟังผู้อื่นพูดให้จบโดยไม่ตอบโต้หรือแนะนำ รวมทั้งสามารถจัดการความทุกข์ใจของตัวผู้เข้ารับการอบรมเองได้ |

### วัตถุประสงค์

งานวิจัยครั้งนี้จึงมีวัตถุประสงค์เพื่อประเมินผลการใช้หลักสูตรการให้การปรึกษาเพื่อฟื้นฟูอำนาจและศักยภาพตามแนวสตรีนิยมที่ทีมวิจัยได้พัฒนาขึ้น โดยมีวัตถุประสงค์เฉพาะดังนี้

1. เพื่อประเมินความรู้ของผู้เข้ารับการอบรมเกี่ยวกับระบบเพศภาวะ
2. เพื่อประเมินความคิดเห็นจากผู้เข้ารับการอบรมต่อเนื้อหาและวิธีการอบรม
3. เพื่อประเมินความคิดเห็นจากผู้เข้ารับการอบรมต่อการนำความรู้ที่ได้ไปใช้ในการทำงานและชีวิตประจำวัน

### กรอบแนวคิดในการวิจัย

การประเมินผลการฝึกอบรมตามแนวคิด Kirkpatrick model

Kirkpatrick<sup>6</sup> นำเสนอรูปแบบการประเมินผล การฝึกอบรม ออกเป็น 4 ระดับ คือ

ระดับที่ 1: การตอบสนอง (reaction) ประเมินความคิด ความรู้สึก/ประสบการณ์ของผู้เข้ารับ

การอบรมต่อการอบรมหลังสิ้นสุดการอบรม เป็นการประเมินด้วยวิธีง่าย ๆ เช่น ถามความพึงพอใจ วิธีการอบรม ความสอดคล้องของเนื้อหากับวัตถุประสงค์ ความน่าสนใจของหลักสูตร ความเหมาะสมของกิจกรรมและเวลา เนื้อหาเป็นที่เข้าใจได้ง่าย การนำไปใช้ในหน่วยงาน ซึ่งสามารถประเมินได้โดยการให้ผู้รับการอบรมตอบแบบประเมินในกระดาษ หรือ ทาง online เป็นรูปแบบการประเมินที่ง่าย และใช้งบประมาณน้อย

ระดับที่ 2: การเรียนรู้ (learning) เป็นการประเมินความรู้ ทักษะ และทัศนคติของผู้เข้ารับการอบรม ใช้วิธีการทดสอบความรู้ก่อน และหลังการอบรมตามวัตถุประสงค์ที่กำหนด

ระดับที่ 3: การนำความรู้ไปปฏิบัติในที่ทำงาน (behavior in the workplace) เป็นการประเมินว่าพฤติกรรม การปฏิบัติของผู้เข้ารับการอบรมมีการเปลี่ยนแปลงอันเป็นผลจากการเข้ารับการอบรม มักจะประเมินผลภายใน 3 ถึง 6 เดือนหลังสิ้นสุดการฝึกอบรม เนื่องจากในช่วงระยะเวลาดังกล่าวผู้เข้ารับการอบรมมีโอกาสที่จะนำความรู้ที่ได้การฝึกอบรมไปใช้ได้จริง วิธีการที่ใช้ในการฝึกอบรมเช่น การสังเกตการณ์

ซึ่งอาจประเมินโดยตัวผู้เข้ารับการอบรมเอง หรือผู้ นิเทศ หรือผู้ที่ได้รับบริการจากผู้เข้ารับการอบรม โดยตรง

ระดับที่ 4 ผลลัพธ์ (business results): เป็นการประเมินผลลัพธ์ว่าผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นนั้นเกิดจาก ความรู้ที่ได้จากการอบรมจริง ๆ ไม่ใช่จากตัวแปรอื่น ๆ เป็นการเปรียบเทียบผลลัพธ์กับกลุ่มที่ไม่ได้เข้ารับการ อบรม หรือการเปรียบเทียบในด้านการคุ้มค่าในการ ลงทุน (costs and benefits) การเพิ่มคุณภาพ หรือ ปริมาณงาน

ในการศึกษาครั้งนี้ใช้รูปแบบการประเมินผล ของ Kirkpatrick model ในระดับที่ 1 ถึงระดับที่ 3 แต่ ไม่ได้ติดตามประเมินผลไปถึงระดับผลลัพธ์ เนื่องจากมี ข้อจำกัดในการเข้าพื้นที่ไปพบกับผู้ที่มารับบริการการ ให้การศึกษา

## วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ใช้การวิจัยแบบพรรณนา (descriptive research) โครงการวิจัยได้รับการรับรอง จากคณะกรรมการพิจารณาจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น เลขที่ HE 562224

ผู้เข้าร่วมโครงการวิจัย เป็นบุคลากรที่รับผิดชอบ งานศูนย์พึ่งได้ อำเภอน้ำพอง จังหวัดขอนแก่น ที่ยังไม่ เคยผ่านการอบรมการศึกษาเพื่อฟื้นฟูอำนาจและ ศักยภาพตามแนวคิดสตรีนิยม และมาเข้ารับการอบรม หลักสูตรการศึกษาเพื่อฟื้นฟูอำนาจและศักยภาพตาม แนวคิดสตรีนิยม ซึ่งในโรงพยาบาลดังกล่าวได้กำหนดให้ พยาบาลที่ทำหน้าที่ประจำในแผนกอื่นๆ เช่น แผนก ผู้ป่วยนอก คลินิกโรคเรื้อรัง หอผู้ป่วยในรับผิดชอบ งานศูนย์พึ่งได้ด้วย จำนวน 24 คน โรงพยาบาลน้ำพอง มีนโยบายให้ความสำคัญต่อการพัฒนาศักยภาพผู้รับ ผิดชอบงานศูนย์พึ่งได้ และมีความพร้อมในการ สนับสนุนให้บุคลากรเข้ารับการอบรมในช่วงที่ทีมวิจัย ต้องการนำหลักสูตรไปทดลองใช้

## ขั้นตอนการเก็บข้อมูล

1. ในเช้าวันแรกของการอบรม ผู้เข้ารับการ อบรมทำแบบประเมินความรู้ก่อนการอบรม
2. ดำเนินการอบรมตามหลักสูตรที่กำหนด ขึ้นเป็นระยะเวลา 5 วัน
3. ในตอนบ่ายวันสุดท้ายหลังสิ้นสุดการ อบรม ผู้เข้ารับการอบรมทำแบบประเมินผลความรู้ และประเมินความคิดเห็นต่อการอบรม
4. ผู้ช่วยวิจัยที่ไม่เกี่ยวข้องกับการอบรม ทำการสนทนากลุ่มกับผู้เข้ารับการอบรมหลังสิ้นสุดการ อบรม จำนวน 4 กลุ่ม กลุ่มละ 8 คน การสนทนากลุ่ม เน้นสาระ ความคิดเห็นต่อกระบวนการอบรม ความ เหมาะสมในการนำความรู้ที่ได้จากการอบรมไปใช้ใน ชีวิตประจำวันและการให้การปรึกษากับผู้ที่มารับ บริการ
5. ติดตามผลการนำความรู้ที่ได้ไปใช้ใน สถานการณ์จริงจากผู้เข้ารับการอบรม หลังการอบรม 2 เดือน และ 4 เดือน โดยให้ผู้เข้ารับการอบรมตอบ แบบสอบถามซึ่งเน้นสาระ การทำความเข้าใจกรอบ ความเป็นหญิงเป็นชายของคนในครอบครัว คนรอบ ข้างและผู้ที่มีมารับบริการ การให้การปรึกษากับผู้รับ บริการที่เน้นการฟื้นฟูพลังอำนาจ การดูแลตนเองของ ผู้เข้ารับการอบรม และการสอนคนรอบข้างรวมถึงผู้รับ บริการดูแลตัวเอง และ สนทนากลุ่มที่ดำเนินการโดยผู้ ช่วยวิจัย การสนทนากลุ่มเน้นสาระ ความคิดเห็นต่อ กระบวนการอบรม การนำความรู้ที่ได้จากการอบรมไป ใช้ในชีวิตประจำวันและการให้การปรึกษากับผู้ที่มารับ บริการ

## เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย :

1. แบบบันทึกข้อมูลทั่วไป
2. แบบสอบถามความรู้เกี่ยวกับเพศภาวะ และการให้การปรึกษาเพื่อฟื้นฟูอำนาจและศักยภาพ สตรี ที่ผู้วิจัยปรับมาจากแบบประเมินความรู้เกี่ยวกับ เพศภาวะที่ศูนย์วิจัยและฝึกอบรมเพศภาวะและ สุขภาพสตรี มหาวิทยาลัยขอนแก่นพัฒนาขึ้นเพื่อใช้ใน

การประเมินผลการอบรมของศูนย์ฯ<sup>7</sup> โดยผู้วิจัยมาปรับให้สอดคล้องกับเนื้อหาที่ใช้ในการอบรม เป็นข้อคำถามให้ตอบว่า ถูก ผิด หรือไม่แน่ใจ มีจำนวน 10 ข้อ

3. แบบสอบถามความคิดเห็นต่อการเข้าอบรมหลังสิ้นสุดการอบรม ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นเองเพื่อให้สอดคล้องกับเนื้อหาและวิธีการอบรม แบ่งออกเป็น 6 หัวข้อ ถามความคิดเห็น 3 ระดับ มาก ปานกลาง และเล็กน้อย โดยผู้วิจัยได้ขอให้กระบวนกรที่ใช้หลักสูตรนี้จำนวน 5 คน ตรวจสอบความตรงของเนื้อหาแบบความตรงที่ปรากฏภายนอก (face validity)

4. แบบสอบถามความคิดเห็นในการนำความรู้ที่ได้จากการอบรมไปใช้กับตัวเอง คนรอบข้าง และการทำงาน ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นเอง ถามความคิดเห็นออกเป็น 3 ระดับ ไม่ได้นำไปใช้ นำไปใช้แล้วแต่ไม่ได้ผล และ นำไปใช้แล้วได้ผลดี โดยผู้วิจัยได้ขอให้กระบวนกรที่ใช้หลักสูตรนี้จำนวน 5 คน ตรวจสอบความตรงของเนื้อหาแบบความตรงที่ปรากฏภายนอก ประเมินติดตามหลังการอบรม 2 เดือน และ 4 เดือน

5. แนวคำถามในการสนทนากลุ่ม เพื่อให้ผู้เข้ารับการอบรมได้แสดงความคิดเห็นต่อเนื้อหา และรูปแบบการอบรม ประกอบด้วยข้อคำถามเกี่ยวกับ 1) เนื้อหาการให้การปรึกษาเพื่อฟื้นฟูพลังอำนาจและศักยภาพสตรี 2) รูปแบบการอบรม 3) กิจกรรมในการฝึกปฏิบัติระหว่างฝึกอบรม และ 4) การนำไปใช้ในการทำงานกับผู้หญิงที่มาขอความช่วยเหลือ โดยทำสนทนากลุ่ม หลังสิ้นสุดการอบรมทันที และ การติดตามหลังการอบรม 2 เดือน และ 4 เดือน

#### การวิเคราะห์ข้อมูล :

แบบประเมินความความคิดเห็นต่อการอบรม นำเสนอเป็นความถี่และร้อยละ ข้อมูลเชิงคุณภาพ ความคิดเห็นของผู้เข้ารับการอบรมในการนำความรู้ที่ได้จากการอบรมไปใช้ในชีวิตประจำวันจริง ใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (content analysis)

## ผลการศึกษา

### ข้อมูลทั่วไปของผู้เข้ารับการอบรม

ผู้เข้ารับการอบรมหลักสูตรการให้การปรึกษาเพื่อฟื้นฟูอำนาจและศักยภาพตามแนวสตรีนิยม ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง ร้อยละ 95.8 มีอายุระหว่าง 36-40 ปี อายุเฉลี่ย 36.8 ปี อายุน้อยที่สุด 23 ปี อายุมากที่สุด 49 ปี จบการศึกษาระดับปริญญาตรี ร้อยละ 95.8 เป็นพยาบาลวิชาชีพ ร้อยละ 83.3 ปฏิบัติงานที่โรงพยาบาลน้ำพอง ร้อยละ 45.8 และ โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล ในเขตพื้นที่อำเภอ น้ำพอง ร้อยละ 54.2 ส่วนใหญ่มีประสบการณ์การทำงานในศูนย์พึ่งได้ ระหว่าง 1 เดือน ถึง 5 ปี คิดเป็นร้อยละ 37.4 เป็นผู้รับผิดชอบหลักด้านการให้การปรึกษา คิดเป็นร้อยละ 45.8

### ความรู้ก่อนและหลังการอบรม

ค่าเฉลี่ยคะแนนความรู้ก่อนเข้ารับการอบรม คิดเป็น 5.0 คะแนน คะแนนต่ำสุดคือ 1 คะแนน คะแนนสูงสุดคือ 8 คะแนน ภายหลังการอบรม ค่าเฉลี่ยคะแนนความรู้ คิดเป็น 7.3 คะแนน คะแนนต่ำสุดคือ 5 คะแนน คะแนนสูงสุดคือ 9 คะแนน เมื่อวิเคราะห์ความแตกต่างของคะแนนก่อนและหลังการอบรม พบว่า ค่าเฉลี่ยคะแนนความแตกต่างก่อนและหลังรับการอบรม คิดเป็น 2.5 คะแนน โดยผู้มีคะแนนเพิ่มขึ้นจำนวน 19 คน คิดเป็นร้อยละ 79.2 มีคะแนนคงเดิมจำนวน 3 คน ร้อยละ 12.5 และคะแนนลดลง 2 คน คิดเป็น ร้อยละ 8.3

### ความคิดเห็นต่อการอบรม

ในการอบรมหลักสูตรการให้การปรึกษาเพื่อฟื้นฟูอำนาจและศักยภาพ ผู้วิจัยได้ประเมินผลหลังการอบรมเสร็จสิ้นทันที โดยให้ผู้เข้ารับการอบรม ตอบคำถามตามแบบประเมินผลหลังการอบรม ซึ่งใช้ในการประเมินระดับความคิดเห็นของผู้เข้ารับการอบรมที่มีต่อเนื้อหาในการจัดอบรม จำนวน 6 หัวข้อ ได้แก่ หัวข้ออำนาจ ความเป็นเพศหรือเพศภาวะ เพศวิถี โครงสร้าง ความรุนแรงทางเพศ อัตลักษณ์ กระแสหลักและชาย

ขอบ การให้การปรึกษาเพื่อฟื้นฟูอำนาจและศักยภาพสตรี พบว่า เกือบร้อยละ 90 ถึง 100 ของผู้เข้ารับการอบรมมีความเห็นว่าการอบรมครั้งนี้ช่วยให้เขามีความเข้าใจในเนื้อหา ความสามารถของกระบวนการในการถ่ายทอดความรู้ และ เนื้อหาของหลักสูตรสามารถนำไปใช้ได้ในระดับมาก ผู้เข้ารับการอบรมทุกคน มีความพึงพอใจในภาพรวมต่อการอบรมในระดับมาก รายละเอียด ดังตารางที่ 2

ข้อมูลจากการติดตามผลหลังการอบรม 2 เดือน และ 4 เดือน มีผู้มาเข้าร่วมประชุมติดตามผลจำนวน 17 คนจาก 24 คน ผู้ให้ข้อมูลประเมินผลการนำความรู้ไปใช้หลังการอบรม 2 เดือนดังนี้ ด้านการนำไปใช้ในชีวิตร่วมตัว ผู้เข้ารับการอบรมได้นำความรู้เกี่ยวกับการมีสติรู้ตัวไปใช้ทุกคน สำหรับหัวข้อ การพักผ่อน และจัดการความเครียดจากการทำงาน การทำความเข้าใจกรอบความเป็นหญิงเป็นชายในตัวเอง ไปใช้บ่อยที่สุดและได้ผลดี คิดเป็นร้อยละ 88.2 แต่การทำโยคะส่วนใหญ่ไม่ค่อยได้ใช้ ร้อยละ 64.8 และ เมื่อติดตามผลในระยะ 4 เดือนพบว่ายังมีการนำความรู้ไปใช้กับตนเองต่อเนื่อง มี 1 คนรายงานว่าไม่ค่อยนำเรื่องการมีสติไปใช้ ส่วนการทำโยคะพบว่า มีจำนวนลดลงเหลือร้อยละ 29.4 สำหรับการนำความรู้ไปใช้กับชีวิตครอบครัว เพื่อนคนรอบข้างพบว่า ในการติดตามผลระยะ 2 เดือนพบว่า มากกว่า 2 ใน 3 ของผู้เข้ารับการอบรมนำความรู้ไปใช้กับคนในครอบครัวและรอบข้าง และในการติดตามผล 4 เดือนหลังการอบรมเกือบทุกคนนำความรู้ไปใช้หมด สำหรับการนำความรู้ไปใช้กับการทำงานได้มีการนำไปใช้จำนวนมากเช่นเดียวกันคือ หลังการอบรม 2 เดือน พบว่ามากกว่า 2 ใน 3 ของผู้เข้ารับการอบรมนำความรู้ไปใช้ในการทำงานกับผู้รับบริการ และในการติดตามผล 4 เดือนหลังการอบรมเกือบทุกคนนำความรู้ไปใช้หมด รายละเอียดดังแสดงในตารางที่ 3-5

ความคิดเห็นต่อหลักสูตรและการนำไปใช้:  
ข้อมูลเชิงคุณภาพ

ข้อมูลเชิงคุณภาพช่วยให้รู้ว่ากระบวนการอบรมตามหลักสูตรช่วยให้ผู้เข้ารับการอบรมเข้าใจที่มาของการที่ตนเองแสดงบทบาทหรือ อบรมสั่งสอนถ่ายทอดเกี่ยวกับบทบาท บรรทัดฐานความเป็นหญิงเป็นชาย เปลี่ยนแปลงพฤติกรรมในการรับฟังคนรอบข้างและผู้มารับบริการมากขึ้น ตระหนักในความคิดของตนเองและระมัดระวังที่จะไม่ตีตราคนอื่น มีทักษะในการดูแลตนเองมากขึ้น แก่นสาระสำคัญที่ได้จากข้อมูลเชิงคุณภาพ ประกอบด้วย 1) เนื้อหาและวิธีการอบรมทำให้เกิดพลังอำนาจในตัวเอง 2) มุมมองความคิดเรื่องความรุนแรงต่อสตรีเปลี่ยนแปลงไป 3) พฤติกรรมบริการเปลี่ยนแปลง มีรายละเอียดดังนี้

1. เนื้อหาและวิธีการอบรมของหลักสูตร  
ให้การปรึกษาเพื่อการฟื้นฟูอำนาจและศักยภาพสตรี

1.1 เนื้อหาสำคัญที่เอื้อให้เกิดการเรียนรู้

สาระสำคัญของหลักสูตรที่ผู้เข้าอบรมเกิดการเรียนรู้ ประกอบด้วยทักษะที่สามารถนำไปใช้ในการให้การปรึกษา การหล่อหลอมเพศภาวะ และการดูแลตนเองของผู้ให้การปรึกษา ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1.1.1 แนวคิดการปรึกษาเพื่อ  
การฟื้นฟูอำนาจและศักยภาพตามแนวสตรีนิยม

การฟังอย่างลึกซึ้ง (deep listening) การสะท้อนกลับ ตั้งคำถาม และกระบวนการแก้ปัญหา ผู้เข้ารับการอบรมได้สะท้อนให้เห็นว่าหลักสูตรนี้ได้ให้ความสำคัญกับการฟังซึ่งเป็นทักษะพื้นฐานที่ต้องใช้ตลอดกระบวนการให้การปรึกษา เป็น การฟังอย่างใส่ใจ ฟังโดยที่ยังไม่ตัดสิน ไม่ขัดจังหวะ ทำให้ผู้เข้ารับการอบรมได้เรียนรู้ว่า จากเดิมเคยฟังแบบตีกรอบทำให้เกิดอคติ นำมาสู่การตัดสินผู้ที่มารับบริการ ภายหลังการฟังอย่างลึกซึ้งแล้ว การใช้ทักษะการสะท้อนกลับ การตั้งคำถามเพื่อให้เกิดปัญญา ทำให้ผู้รับบริการทบทวนตนเอง สะท้อนปัญหาของตนเองได้ชัดเจนขึ้น และนำไปสู่กระบวนการวางแผนแก้ไขปัญหาด้วยตนเอง ซึ่งผู้เข้าอบรมได้สะท้อนว่า กระบวนการ

ให้การปรึกษาเช่นนี้ เป็นกระบวนการสร้างพลังอำนาจ (empowerment) ให้ผู้รับบริการตัดสินใจแก้ปัญหาด้วยตนเอง ไม่ใช่การให้คำแนะนำแบบเดิม ดังตัวอย่างคำพูด

“กระบวนการให้คำปรึกษาเนี่ยเมื่อก่อนเราไม่รู้ว่ ฟังแล้วเราอาจตีกรอบหรือ พุดแทรกแต่มาอบรมครั้งนี้เรารู้ว่ หลักในการเค้ทส์ลิ่ง (counseling) คนไข้ คือเราต้องฟังอย่างตั้งใจ มีสติ ฟังแบบลึกซึ้ง ไม่ขัดจังหวะ แล้วเราก้ได้เรียนรู้ต่อไปว่ มีการสะท้อนกลับ การตั้งคำถาม จังหวะไหน โอกาสไหน การได้มาฝึกนี้เรารู้เลยว่ถ้าเขาพุดมาเราจะต้องทำยังงั” (ประเมินผลหลังอบรม)

### 1.1.2 การหล่อหลอมเพศภาวะ (gender socialization)

ผู้เข้ารับการอบรม สะท้อนให้เห็นว่ การทำความเข้าใจกรอบคิดสามเหลี่ยม การรู้สั้คมรู้ตนเอง และรู้ตน เชื่อมโยงกับเนื้อหาเรื่องอำนาจ เพศภาวะ เพศวิถี และอัตลักษณ์ ทำให้ผู้เรียนเกิดความเข้าใจอย่างลึกซึ้ง ได้รู้จักตนเอง และเข้าใจผู้รับบริการมากขึ้น ดังตัวอย่างคำพูด

“ต้องเข้าใจเพศภาวะ กับเพศวิถีให้ชัดเจน พอมาเข้าใจในเรื่องของกรอบ เราคิดแบบที่เรายังติดอยู่ในกรอบเราก้เลยมองเขาในภาพที่ไม่ดี เราไปตีตราเขาแล้วว่เขาเป็นผู้หญิงที่ไม่ดี ทำไมไม่รักตัวเอง ทำไมไม่ดูแลตัวเอง พอเราได้เรียนรู้บ้เราที่เริ่มเข้าใจว่ ความคิดเราเป็นแบบนี้ว่ ความคิดเขาก้ย่อมที่จะไม่แตกต่างจากเรา เพราะสังคมไทยมันเลี้ยงดูเรามาแบบนี้ เลยรู้สึกว่การอบรมครั้งนี้ทำให้เราได้เรียนรู้มากขึ้น” (ประเมินผลหลังอบรม)

### 1.1.3 การดูแลตนเองของผู้ให้การปรึกษา

ผู้เข้ารับการอบรมได้สะท้อนให้เห็นจุดเน้นเนื้อหาที่สำคัญประการหนึ่ง คือ การให้ความสำคัญกับผู้ให้การปรึกษา โดยสอนให้ผู้เข้ารับการอบรมได้เรียนรู้การดูแลตนเอง ทำให้เข้ารับการอบรม

ได้เห็นคุณค่าของตนเอง รู้ว่ตนเองมีศักยภาพ ช่วยลดความรู้สึกเหนื่อยหน่าย หหมดไฟ (burn out) ดังตัวอย่างคำพูด

“อีกอย่างหนึ่งก้คือการที่ทำให้เราได้รู้จักที่จะเยียวยาตัวผู้ให้คำปรึกษา รู้ว่เราต้องทำยังงัในการเป็นผู้ให้การปรึกษา ถ้าเราไม่รู้จ้กวาง คิดว่มันเป็นเรื่องของตัวเราเองก้จะไม่มีพลัง หรือไม่สามารททำเคสต่อๆไปได้” (ประเมินผลหลังอบรม)

## 1.2 กระบวนการฝึกอบรม

### 1.2.1 ใช้กิจกรรมผ่านประสบการณ์ของผู้เรียน

เนื่องจากหลักสูตรมีเป้าหมายให้ผู้เข้าอบรม สามารถนำทักษะที่สอนไปใช้ในการทำงานจริงกระบวนการฝึกอบรม ที่ใช้รูปแบบการเรียนรู้ผ่านประสบการณ์ เน้นการดึงประสบการณ์จริงของผู้เข้ารับการอบรม ทั้งประสบการณ์ที่ผ่านมา ประสบการณ์ผ่านกิจกรรม หรือการฝึกทักษะในระยะการอบรม มาพุดคุยทำความเข้าใจ ภายใต้บรรยากาศการเรียนรู้ การให้กำลังใจและการรักษาความลับ การช่วยให้ผู้เข้ารับการอบรม เรียนรู้และมีความเข้าใจเนื้อหา โดยจัดกิจกรรมการเรียนรู้ผ่านประสบการณ์ ทำให้ผู้เข้ารับการอบรมมีความเข้าใจในเนื้อหาและมีความมั่นใจ เข้าใจตนเอง เห็นคุณค่าและศักยภาพของตนเอง ดังตัวอย่างคำพูด

“กิจกรรม WEB (เครือข่ายโครงสร้างทางสังคม) มันทำให้เรามองเห็นว่จริง ๆ คนหนึ่ง ไม่ใช่คิดฆ่าตัวตาย แต่คนที่อยู่รอบนอกเยอะ ๆ นี้เป็นคนผลักดันให้เขาไปอยู่ตรงกลาง ก้คิดว่จะฆ่าตัวตายง่ายมาก” (ประเมินผลหลังอบรม)

“ให้ผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง รู้สั้กว่มันเป็นสิ่งที่ดี ให้เกียรติดันและกัน เวลาพุดไปก้มีคนรับฟัง ก้เหมือนการ counseling ไปด้วย” (ประเมินผลหลังอบรม)

“การฝึกทักษะคะ ทั้งสั้ท้ออย่างที่ครูสอน เราก้ได้เอาไปปฏิบัติ ได้ซ้อม ได้ฝึกกันกับเพื่อนเรา ทำให้เรามั่นใจมากขึ้น” (ประเมินผลหลังอบรม)

### 1.2.2 การเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม

กระบวนการฝึกอบรม เน้นการเรียนรู้ที่เปิดโอกาสให้ผู้เข้ารับการอบรมได้แสดงความคิดเห็นและแลกเปลี่ยนกันทุกคน ดังตัวอย่างคำพูด

“อาจารย์ต้องระดมสมองพวกเราทุกคน เชื้อศักยภาพที่เรามีนะ อาจารย์ใช้พวกเราเป็นศูนย์กลาง ดึงความรู้แต่ละคนมา เราเรียนรู้ด้วยตัวเราเอง อาจารย์มีความรู้อยู่แล้ว เพียงแต่เราพูดมา อาจารย์ก็จะสรุปทำให้เราเข้าใจขึ้น ทำให้เราทุกคน กล้าพูดออกมา ทุกคนพูดไม่มีผิดสักรคน พอเราได้พูด ได้มีส่วนร่วมเราก็ชอบ มันทำให้เราเรียนรู้ได้เร็วขึ้น” (ประเมินผลหลังอบรม)

“สิ่งหนึ่งที่วิทยากรทำ คือ เปิดโอกาสให้เราแสดงความคิดเห็น ท่านเชื่อว่าทุกคนมีศักยภาพ เลยทำให้เรากล้าแสดงออก ไม่ปิดกั้น กล้าให้พูดออกมาเลย ไม่มีถูกไม่มีผิด เลยอยากแชร์ให้กลุ่มฟังแบบนี้ค่ะ” (ประเมินผลหลังอบรม)

### 1.2.3 กระบวนการเป็นผู้ปฏิบัติงานจริง

ผู้เข้ารับการอบรมสะท้อนว่ากระบวนการมาจากการเป็นนักปฏิบัติจริง มีประสบการณ์การทำงานกับผู้ที่ประสบความรุนแรง จึงถ่ายทอดด้วยความมั่นใจ การอธิบายเป็นขั้นตอนทำให้เข้าใจง่าย เมื่อใช้กิจกรรมและสื่อประกอบ ทำให้เข้าใจเนื้อหาเชิงทฤษฎีมากขึ้น และการถ่ายทอดเนื้อหาวิชาการควบคู่กับการลงมือปฏิบัติฝึกจริงทุกทักษะ ทำให้ผู้เรียนเกิดความมั่นใจ ได้ทั้งความรู้และทักษะ ดังตัวอย่างคำพูด

“วิทยากรก็มาจากคนที่ปฏิบัติงานจริง ไม่ใช่อาจารย์ตามมหาลัยนะค่ะ ด้านเทคนิคอาจจะไม่เก่งเหมือนอาจารย์ แต่ว่าการมีส่วนร่วม การให้เวลาให้ทุกคนมีส่วนร่วมในจุดนั้นที่ทำให้ทุกคนกระตือรือร้นแล้วก็เข้าใจ” (ประเมินผลหลังอบรม)

### 1.2.4 สื่อ

ในการจัดอบรม นอกเหนือจากการจัดกิจกรรมให้พูดคุยแล้ว ยังใช้สื่อภาพยนตร์เพื่อให้ผู้

เข้ารับการอบรมเกิดการเรียนรู้โดยใช้ภาพยนตร์เรื่องอำแดงเหมือนกับนายริด ซึ่งเป็นภาพยนตร์ที่มีความเชื่อมโยงกับเนื้อหาเรื่องการหล่อหลอมเพศภาวะ ดังที่ผู้เข้ารับการอบรมสะท้อนไว้ว่า

“การเชื่อมโยง รวมถึงหนังที่เราดูนะค่ะ มันทำให้เราเข้าใจแนวคิดที่ว่า จะให้การศึกษาคัดเจนขึ้น” (ประเมินผลหลังอบรม)

### 1.3 สอดรับกับการทำงานและสามารถนำไปใช้ได้

ข้อมูลจากการสนทนากลุ่มทั้ง 3 ระยะ สะท้อนให้เห็นว่า เนื้อหาในหลักสูตรามีความสอดคล้องกับสถานการณ์จริงที่พบในชีวิตประจำวัน ทั้งการทำงานและชีวิตส่วนตัว ดังตัวอย่าง

“เนื้อหาตรงค่ะ เพราะว่าเราเอากรอบเพศมาคุย เอาวิถีชีวิตจริงเข้ามาคุย เรื่องโครงสร้างเข้ามาคุย มันเป็นเรื่องจริงที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน” (ประเมินผลหลังอบรม)

“คิดว่ามันตรงตรงที่ว่าคนมองข้ามเมื่อก่อนรู้สึกว่ามีแต่ตัวเองก็ยังไม่มองข้ามคนที่เดินเข้ามาหาเรา พอเรียนปุ๊บมีคนนึงเขาโดนครอบครัวกรอบเพศ วิถีเพศ อำนาจ ด้วยอะไรหลาย ๆ อย่าง แล้วมันทำให้เรามองเขาเปลี่ยนไปเลย พอได้มาเรียนรู้ก็จะเปลี่ยนแนวความคิดไปเลยจริง ๆ” (ประเมินผลหลังอบรม)

นอกจากนี้ ผู้ที่ผ่านการอบรมได้นำความรู้ไปใช้ ในการให้การปรึกษากับผู้รับบริการและครอบครัวทั้งผู้ป่วยใน ผู้ป่วยนอก และการติดตามเยี่ยมที่บ้าน และนำไปใช้กับตนเอง ครอบครัว เพื่อนและคนรู้จัก โดยเนื้อหาความรู้ที่ได้นำไปใช้ได้แก่ การใช้อำนาจร่วมกับผู้รับบริการ เพื่อนร่วมงาน การใช้กรอบเพศวิถี และอัตลักษณ์ เพื่อทำความเข้าใจผู้อื่น และเป็นการใช้ความรู้ในการดูแลผู้รับบริการแบบองค์รวม ดังตัวอย่างคำพูด

“มันใช้ได้ทุกกลุ่ม กลุ่มเบาหวานอย่างนี้ เมื่อก่อนนี้สั่งอย่างเดียว ตอนนี้อะไรก็เปลี่ยนไป เราฟังเขาเยอะขึ้นเพื่อ

ที่จะค้นหานั้น แล้วก็ตามว่าทำไมยัง พอเขาตอบ ที่นี้เราก็อ่านาจารย์ว่า ต่อไปนี้เขาจะหาวิธียังไงเพื่อจะดูแลฝ่าเท้าได้ดีกว่านี้” (ประเมินระยะติดตาม)

## 2. มุมมองความคิดเรื่องความรุนแรงต่อสตรีเปลี่ยนแปลงไป

ข้อมูลจากการทำสนทนากลุ่ม เพื่อสอบถาม การนำความรู้ไปใช้จริงในชีวิตประจำวัน พบว่า ผู้เข้ารับการอบรมส่วนใหญ่สามารถนำความรู้ที่ได้จากการอบรมไปใช้จริงทั้งกับชีวิตตนเองและการให้การดูแลผู้มารับบริการที่โรงพยาบาล โดยบอกว่ามุมมองความคิดเรื่องความรุนแรงต่อสตรีเปลี่ยนแปลงไปดังตัวอย่างคำพูด

“พอเข้ามาหลักสูตรนี้ก็จะเข้าใจคนอื่นมากขึ้น โดยเฉพาะเรื่องครอบครัวตัวเอง” (ติดตามครั้งที่ 1)

“ที่เห็นได้ชัด ทุจะเป็นเรื่องของอารมณ์ หลังจากอบรมมาก็อารมณ์เย็นขึ้น มองโลกกว้างขึ้น ในเรื่องส่วนตัวก็จะวางเฉยมากขึ้นนะ แต่ก่อนเป็นคนคิดมาก คิดเล็กคิดน้อย ทุกวันนี้ก็รู้สึกโล่งขึ้น ที่เห็นได้ง่ายคือตัวเองใจเย็นขึ้น” (ติดตามครั้งที่ 1)

“ชีวิตส่วนตัว ก็จะเปิดใจกว้างมากขึ้น สามารถรับฟังคนอื่นได้มากขึ้นและนานกว่าเดิม” (ติดตาม ครั้งที่ 1)

## 3. พฤติกรรมการบริการเปลี่ยนแปลง

ผู้เข้ารับการอบรมบอกเล่าว่าประสบการณ์ที่ได้รับจากการอบรมช่วยให้ตนเองสามารถตระหนักรู้ถึงพฤติกรรมในการให้บริการที่เปลี่ยนแปลงไป ซึ่งส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของผู้รับบริการเช่นกัน

### 3.1 การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมผู้ให้บริการ

ในช่วงติดตามประเมินผลผู้เข้ารับการอบรมส่วนใหญ่ไม่ค่อยได้นำความรู้ไปใช้ให้บริการกับผู้มารับบริการที่ศูนย์พึ่งได้ เนื่องจากไม่มีผู้มารับบริการ หรือมารับบริการน้อย แต่ก็สามารถนำความรู้ไปใช้ในการให้การปรึกษาผู้ป่วยกรณีอื่นๆ เช่นผู้ป่วย

เรื้อรัง มีการเปลี่ยนแปลงโดยลดการตัดสินใจรับบริการ หรือมีความเข้าใจในความแตกต่างระหว่างบุคคล ซึ่งสะท้อนจากการเปลี่ยนแปลงวิธีการทำงาน รูปแบบการให้การปรึกษามีทิศทาง มีเครือข่าย โดยให้บริการกับกลุ่มวัยรุ่นตั้งครรภ์ ผู้ป่วยเบาหวาน ผู้ป่วยโรค และญาติผู้ป่วยด้วย ดังตัวอย่างคำพูด

“เจอเคส TB มีภาวะไม่ยอมรับยาต่อ ไม่อยากมีชีวิตอยู่แล้ว เพราะว่าเพิ่งไปหย่ากับสามี เขารู้สึกว่าชีวิตหมดแล้ว ก็เลยต้องมาคุยกัน พยายามดึงเขามา สุดท้ายคนไข้คนนี้ก็โอเครับยาต่อ ถ้ามีเวลาก็จะเป็นแบบนี้ค่ะ” (ติดตามครั้งที่ 2)

“ส่วนมากอยู่ ER เป็น case hyperventilate แต่ก่อน มานี้ รูดม่านปิดไปเลยนะคะ เอาอยู่ไป แต่เดี๋ยวนี้อะไรก็รู้สึกละ ออๆ เขาต้องมีอะไรสักอย่าง ที่เหนื่อยอ่อนเพลียมา หายใจไม่อิ่มอะไรอย่างนี้ แต่พอเราได้ไปพูดคุยกับเขา เขาไม่จำเป็นต้องใช้ยาอะไรอย่างนี้ค่ะ” (ติดตามครั้งที่ 2)

“เราก็คือโหมมากขึ้น เพราะว่าเราไม่คุ้นเคยกับเขา เราต้องไ้ว่า เออ เขาต้องมีประเด็นเกี่ยวกับเรื่องถูกใช้ความรุนแรงนี้แน่ๆ เขาถึงไม่กล้าเล่าอย่างนี้นะคะ ก็ทำให้เราโหมมากขึ้น ใจต่อความรู้สึกของเขา ใจต่อความเป็นตัวตนของเขา ก็เสี่ยงที่จะให้คนอื่นทำแทน เพราะเขามีความเข้าใจมากกว่า” (ติดตามครั้งที่ 1)

### 3.2 การเปลี่ยนแปลงของผู้รับบริการ

ผู้ให้ข้อมูลได้สะท้อนให้เห็น จากการเปลี่ยนแปลงของผู้ให้บริการ ส่งผลให้ตัวผู้รับบริการเกิดการเปลี่ยนแปลงเช่นกัน โดยแสดงออกให้เห็นว่า มีการยอมรับในตัวผู้ให้บริการมากขึ้น ไว้วางใจที่เล่าเรื่องของตนเองให้ผู้อื่นฟัง บอกเล่าปัญหา ฟังพอใจต่อบริการ และแนะนำให้เพื่อนหรือคนรู้จักมารับบริการด้วย ดังตัวอย่างคำพูด

“พอเราได้เวลานั่งคุยกับเด็กจริง ๆ เขาเกิดความไว้วางใจเราขึ้น เด็กก็จะเล่าให้เราฟังเรื่องของการมีแฟน การมีเพศสัมพันธ์ ในเรื่องหลายๆอย่างที่เขาต้องการพูด” (ติดตาม ครั้งที่ 1)

“หลังจากคุย ก็รู้สึกว่าแจะแบบว่าพยายามมาบอก มีอะไรก็มาพูดคุยด้วย เล่าให้เราฟังอย่างนี้ละ” (ติดตามครั้งที่ 1)

## อภิปรายผล

ข้อมูลที่ได้จากการประเมินผลการใช้หลักสูตรการให้การปรึกษาเพื่อฟื้นฟูอำนาจและศักยภาพตามแนวคิดสตรีนิยมพบว่าผู้เข้ารับการอบรมมีความพึงพอใจต่อหลักสูตรที่ได้รับการอบรม มีความเห็นว่าเนื้อหาที่ได้รับมีประโยชน์ทำให้มีความเข้าใจตนเองและผู้อื่น ซึ่งเป็นเนื้อหาการอบรมเป็นเนื้อหาที่อยู่ในชีวิตประจำวันของผู้เข้ารับการอบรมเอง เช่น ความสัมพันธ์เชิงอำนาจทั้งที่เกิดขึ้นในครอบครัวและในที่ทำงาน ระบบเพศภาวะ ความเป็นหญิงเป็นชาย ทำให้ผู้เข้าอบรมเข้าใจได้ง่ายและนำไปใช้ได้จริง หลักสูตรการให้การปรึกษาเพื่อฟื้นฟูอำนาจและศักยภาพตามแนวคิดสตรีนิยมที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้นใช้แนวคิดสตรีนิยมที่อธิบายถึงผลกระทบที่เกิดขึ้นกับชีวิตผู้หญิงที่นำมาสู่การเกิดปัญหาความรุนแรงในผู้หญิงว่ามีรากเหง้ามาจากความไม่เท่าเทียมระหว่างผู้หญิงและผู้ชายในสังคม ทำให้ผู้เข้ารับการอบรมได้มีโอกาสทบทวนที่มาของความคิด ทศนคติของตนอันเนื่องมาจากการหล่อหลอมหรือถูกครอบงำจากกรอบความคาดหวังบรรทัดฐานของสังคม รวมถึงได้เข้าใจผลกระทบที่ทำให้ผู้หญิงได้รับความรุนแรง ช่วยทำให้ผู้เข้ารับการอบรมเกิดการตระหนักรู้เข้าใจ มีการเปลี่ยนแปลงทัศนคติของตนเอง ซึ่งมีความสอดคล้องกับหลักสูตรการให้การปรึกษาผู้หญิงที่ได้รับความรุนแรงอันเนื่องมาจากความเป็นหญิง แนวสตรีนิยมที่ The Nissa Institute for Women's Development<sup>8</sup> ได้จัดอบรมให้กับผู้เข้ารับการอบรมที่ทำงานช่วยเหลือผู้หญิงที่ได้รับความรุนแรงในประเทศ อุกันดา แอฟริกาใต้ ซึ่งเนื้อหาในหลักสูตรประกอบไปด้วยแนวคิดสตรีนิยม เพศภาวะ และผลกระทบต่อการหล่อหลอมทางเพศภาวะต่อการเกิดความรุนแรงในผู้หญิง ช่วยทำให้ผู้เข้ารับการอบรม

เกิดการตระหนักรู้ต่อปัญหาสังคมอันเนื่องมาจากการบทบาททางเพศภาวะ และเข้าใจความต้องการของผู้รับการปรึกษามากขึ้น เช่นเดียวกับความคิดเห็นของผู้เข้ารับการอบรมที่ UNICEF<sup>9</sup> ได้จัดอบรมเรื่องความละเอียดอ่อนเชิงเพศภาวะให้กับตำรวจในประเทศ การนาตากา (Karnataka) บอกว่าการอบรมเรื่องเพศภาวะและความสัมพันธ์เชิงอำนาจช่วยให้พวกเขามีความเข้าใจการหล่อหลอมทางเพศภาวะเพิ่มขึ้น

ในกระบวนการอบรมกระบวนการให้ความสำคัญต่อการใช้อำนาจร่วมระหว่างกระบวนการและผู้เข้ารับการอบรมโดยให้ความสำคัญต่อการรับฟังเคารพประสบการณ์ตรงของผู้เข้ารับการอบรม หลีกเลี่ยงการใช้รูปแบบการอบรมที่เน้นการบรรยาย โดยเชื่อมั่นว่าผู้เข้ารับการอบรมมีศักยภาพที่จะคิดได้เองจากประสบการณ์ตรงที่ผู้เข้ารับการอบรมได้รับจากกระบวนการอบรมเป็นการฟื้นฟูพลังอำนาจและศักยภาพของผู้เข้ารับการอบรมโดยตรง เพราะในสังคมแบบชายเป็นใหญ่เสี่ยงของผู้หญิงไม่ค่อยได้รับการฟัง<sup>3</sup> ทำให้ผู้เข้ารับการอบรมมีความมั่นใจในตัวเองตระหนักรู้ในศักยภาพของตนเอง เปลี่ยนแปลงมุมมองต่อปัญหาผู้หญิง ผู้เข้ารับการอบรมจึงสามารถนำประสบการณ์นี้ไปใช้ในการฟื้นฟูพลังอำนาจและศักยภาพของบุคคลรอบข้างและผู้มารับบริการได้จริงในชีวิตประจำวัน

นอกจากนี้รูปแบบการอบรมที่ใช้การเรียนรู้ผ่านประสบการณ์ โดยให้ผู้เข้ารับการอบรมได้เกิดการเรียนรู้อย่างมีส่วนร่วมและผ่านการทำกิจกรรมหลากหลาย เป็นการสะท้อนคิดการเรียนรู้ด้วยตนเอง ซึ่งวิธีการเรียนรู้ผ่านประสบการณ์เป็นการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่ใช้ช่องทางการเรียนรู้หลาย ๆ มิติทั้งด้านความคิด อารมณ์ ความรู้สึก และพฤติกรรม โดยผ่านการปฏิบัติจริง ผู้เข้ารับการอบรมได้ฝึกปฏิบัติ ฝึกคิด ฝึกทักษะ เป็นการเรียนรู้ที่ผู้เรียนเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ ผลการเรียนรู้เช่นนี้จะทำให้ผู้เข้ารับการอบรมเกิดการเปลี่ยนแปลงทั้งด้านความรู้ ทักษะ และทัศนคติ

มีความสุขกับการเรียนรู้ มีความเข้าใจเนื้อหาการเรียนรู้ การฝึกปฏิบัติทำให้ผู้เข้ารับการอบรมมีความมั่นใจ สามารถนำความรู้ไปใช้ในชีวิตประจำวันได้<sup>10</sup> นอกจากนี้การเรียนการสอนโดยใช้การเรียนรู้ผ่านประสบการณ์ เป็นการพัฒนาผู้เรียนแบบองค์รวมในทุกมิติทั้งด้านความรู้สึกและความคิด ได้มีการนำรูปแบบการเรียนรู้ไปใช้ในการจัดการเรียนการสอนที่ชีวิตยาพบว่าการจัดการเรียนรู้แบบนี้ช่วยเพิ่มค่าคะแนนผลการเรียนของนักศึกษา<sup>11</sup> การพัฒนาสมรรถนะและความภาคภูมิใจในวิชาชีพพยาบาล<sup>12</sup>

ในการอบรมครั้งนี้พบว่าผู้เข้ารับการอบรมจำนวน 3 คน มีค่าคะแนนความรู้ในเนื้อหาการอบรมคงเดิม ซึ่งเป็นคนที่มีค่าคะแนนสูงคือ 8 คะแนน จาก 10 คะแนน และ จำนวน 2 คน มีค่าคะแนนลดลง แต่ลดลงเพียง 1 คะแนน ซึ่งอาจเนื่องมาจากข้อคำถามที่ทำให้ไม่มั่นใจ เช่น “การช่วยเหลือผู้ที่ถูกรังแกทำรุนแรงไม่ควรนำแหล่งอำนาจเหนือกว่ามาใช้เพราะจะเป็นการกดทับผู้ถูกรังแกทำรุนแรง” เพราะในการอบรมผู้อบรมเน้นเรื่องการใช้อำนาจเท่าเทียมมาก ทำให้ผู้รับการอบรมที่ได้คะแนนเท่าเดิมหรือลดลง ตอบข้อนี้ผิด เพราะในบางกรณี เช่น หากเด็กอยู่ในภาวะเสี่ยงที่จะเกิดอันตรายผู้ให้การปรึกษาสามารถใช้อำนาจเหนือว่า เช่น ความรู้เรื่องกฎหมายมาคุ้มครองเด็กได้

บุคลากรสาธารณสุขที่ทำงานเกี่ยวข้องกับ การรับฟังปัญหาของผู้รับบริการโดยตรงตลอดจนภาระงานที่หนักย่อมเกิดความเหนื่อยล้า หรือหมดไฟในการทำงาน การที่หลักสูตรฯ ได้มีเนื้อหาในการฝึกสติ ฝึกการรู้ตัวและการผ่อนคลายจึงเป็นประโยชน์ที่ผู้เข้ารับการอบรมสามารถนำไปใช้ได้จริง สำหรับวิธีการทำโยคะนั้นพบว่าผู้เข้ารับการอบรมส่วนใหญ่ไม่ค่อยได้กลับไปทำต่อที่บ้านซึ่งอาจเนื่องจากระยะเวลา 5 วันผู้เข้ารับการอบรมที่ไม่มีประสบการณ์อาจไม่สามารถทำได้ด้วยตัวเอง หรือไม่มีสื่อโยคะ

## สรุป

ผลการศึกษาบ่งชี้ว่าหลักสูตรการให้การปรึกษาเพื่อฟื้นฟูอำนาจและศักยภาพตามแนวคิดริณีย ที่ใช้รูปแบบการเรียนรู้ผ่านประสบการณ์ประกอบ ด้วยเนื้อหาเชิงทฤษฎีผ่านกิจกรรมการเรียนรู้ ทั้งการ ทำกิจกรรมที่กำหนดขึ้น การดูภาพยนตร์การฝึกทักษะ ช่วยทำให้ผู้เข้ารับการอบรมเกิดความรู้ความเข้าใจใน ปัญหาของผู้รับบริการ เข้าใจความแตกต่างของมนุษย์ ไม่เอาตัวผู้ให้บริการตัดสินผู้รับบริการ และการที่หลักสูตรฯ มีเนื้อหาและสนับสนุนให้ผู้เข้ารับการอบรมฝึก สติ อยู่กับปัจจุบันช่วยให้ผู้เข้ารับการอบรมสามารถ นำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้ อย่างไรก็ตามงานวิจัยนี้มี ข้อจำกัดที่ไม่ได้มีการศึกษาเปรียบเทียบกับกลุ่ม ควบคุม ติดตามประเมินผลที่การเปลี่ยนแปลงของผู้รับ บริการโดยตรง และเครื่องมือที่ไม่ได้ตรวจสอบความ ตรงและความเที่ยงตามวิธีการสร้างเครื่องมือ

## ข้อเสนอแนะ

1. การฝึกโยคะอาจไม่เหมาะสมเนื่องจาก ต้องมีอุปกรณ์ทำให้ผู้เข้ารับการอบรมบางคนไม่สามารถจัดท่าได้ ควรหากิจกรรมการฝึกสติโดยวิธีอื่น เช่น จิกัง
2. มีการศึกษาเชิงทดลองเปรียบเทียบ ประสิทธิภาพของหลักสูตรฯ โดยมีกลุ่มเปรียบเทียบ และ ใช้เครื่องมือประเมินผลที่ทดสอบความตรงและความเที่ยง

## กิตติกรรมประกาศ

ขอขอบคุณ กระบวนกรทำท่าน คุณอรชร อ่อนโอภาส คุณเอมอร ศิริสม คุณอรุณี ศรีจันทอง คุณ กาญจนา ช่วยกุล และ พ.ต.อ.หญิงชุดิมา พันธุ์ ที่ทุ่มเท แรงกาย สติปัญญา และแรงใจในการร่วมพัฒนา หลักสูตรจัดการอบรมครั้งนี้ และ ผู้เข้ารับการอบรมทุก ท่านที่สละเวลามาเป็นครูให้เราได้เรียนรู้

## References

1. Thai Health Promotion Foundation . Developing service centers for helping children and women. [Update August 27, 2014: cited 14/07/2015] Available from : URL: <http://www.thaihealth.or.th/Content/26597-html>.
2. Archavanitkul K. Vajanasara K. Look through gender and diversity lens: Suggestions for developing strategies for women's health. Nakhonpathom: Sexuality Studies Association, 2015.
3. Seeley J, Plunkett C. Women and domestic violence: Standards for counseling practice. [Update November, 2002: cited 24/08/2015] Available from : URL: [http://wesnet.org.au/wp-content/uploads/2011/11/womendo-mestic\\_violence\\_counselling\\_standards.pdf](http://wesnet.org.au/wp-content/uploads/2011/11/womendo-mestic_violence_counselling_standards.pdf).
4. Flanagan A. An overview of faminist counseling. [Update April 01, 2011: cited 03/31/2014] Available from: URL: <http://www.netce.com/coursecontent.php?courseid=1031>.
5. Department of Women's Studies, Faculty of Social Sciences, Chiang Mai University. Stop violence against women. Newsletter [serial online] October 31, 2014 [cited 15/09/2015]; Available from : URL:<http://static1.square-space.comstatic/52bce94ae4b013dbd6fc79d4/t/54530b0fe40517b6ac57155/1414728463373/EP3+311057.pdf>.
6. Eseryel D. Approaches to evaluation of training: Theory and practice. Educational Techonology & Society [serial online] 2002[cited 15/09/2015]; Available from : URL: [http://www.ifets.info/journals/5\\_2/eseryel.html](http://www.ifets.info/journals/5_2/eseryel.html).
7. Centre for Research and Training on Gender and women's Health, Khon Kaen University. Gender knowledge test. Unpublished test for gender sensitive training workshop.
8. The Nissa Institute for Women's Development. Violence against women: skills building course. [cited 03/09/2015] Available from: URL: <http://preventgbv africa.org/wp-content/uploads/2013/09/Violence-Against-Women-Skills-Building-Course-final.pdf>.
9. UNICEF. Evaluation of gender sensitization and people friendly police initiative, Karnataka. [Update June, 2011: cited 03/09/2015] Available from: URL: [http://www.unicef.org/evaldatabase/files/2010-15\\_Evaluation\\_of\\_GSPP\\_Karnataka-Final\\_Report\\_-June\\_2011.pdf](http://www.unicef.org/evaldatabase/files/2010-15_Evaluation_of_GSPP_Karnataka-Final_Report_-June_2011.pdf)
10. Gentry WJ. What is experiential learning? [cited 14/07/2015] Available from : URL: <http://www.wmich.edu/casp/servicelearning/files/What%20is%20Experiential%20Learning.pdf>
11. Bauerle LT, Park DT. Experiential learning enhances students knowledge retention in the plants sciences. HorTechnology 2012; 22(5): 715-8.
12. Aekwarangkoon S, Toorerat U. The integration process of experiential learning, coaching, and positive development for developing the competency and pride in the profession of nursing students. Kuakarun Journal of Nursing 2013; 20(2): 5-15.